

УДК 001.89:342.9

Д.В. Смерницький,
кандидат юридичних наук,
заступник директора ДНДІ МВС України, м. Київ,
ORCID ID 0000-0001-6066-0324

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглянуто сучасний стан правового регулювання науково-технічної діяльності. Встановлено, що класифікація нормативно-правових актів щодо наукових досліджень та науково-технічних розробок децю відповідає окремим галузям права, але це і не дивно, адже вони всі мають певний вплив на правове забезпечення науково-технічної діяльності, а визначена нами сфера є загальною для більшості суспільних відносин і її елементи зустрічаються майже в усіх видах цих відносин. Тому цей збіг не повинен викликати подиву. Дійсно, науково-технічні дослідження та розробки є діяльністю, що впливає, без перебільшення, на всі суспільні відношення та є домінуючою сферою суспільного життя. Тому і правове забезпечення відповідає переважно всім основним галузям права, які забезпечують регулювання основних сфер суспільного життя.

Ключові слова: науково-технічна діяльність, право регулювання, галузі права.

В статье рассмотрено современное состояние правового регулирования научно-технической деятельности. Установлено, что классификация нормативно-правовых актов относительно научных исследований и научно-технических разработок приблизительно отвечает отдельным отраслям права, но это и не удивительно, ведь они все имеют определенное влияние на правовое обеспечение научно-технической деятельности, а определенная нами сфера является общей для большинства общественных отношений и ее элементы встречаются почти во всех видах этих отношений. Поэтому это совпадение не должно вызывать удивления. Действительно научно-технические исследования и разработки являются деятельностью, что влияет, без преувеличения, на все общественные отношения и является доминирующей сферой общественной жизни. Поэтому и правовое обеспечение отвечает преимущественно всем основным отраслям права, которые обеспечивают регулирование основных сфер общественной жизни.

Ключевые слова: научно-техническая деятельность, право регулирования, отрасли права.

Правове регулювання науково-технічної діяльності – складна правова система, яка передбачає регулювання фінансового, інформаційного, господарського та ін. забезпечення наукових досліджень та науково-технічних розробок.

Проведемо аналіз деяких положень Закону “Про наукову і науково-технічну діяльність” від 2015 р. [1] та Закону “Про наукову і науково-технічну діяльність” від 1991 р. [2].

Відповідно до ст.ст. 19 та 27 Закону від 1991 р. [2] та Закону від 2015 р. [1] розділу III “Державні гарантії діяльності вчених, наукових працівників” визначено правове регулювання підготовки наукових кадрів та підвищення їх класифікації. Якщо порівняти з Законом від 1991 р. [2] Закон від 2015 р. [1], то в ньому розширено основні форми підготовки кадрів і до аспірантури та докторантури додано ад’юнктуру.

Статті 20 та 28 законів відповідно визначають правовий статус наукових ступенів та вчених звань, у них зазначено, що вчені мають право на здобуття наукового ступеня доктора філософії і доктора наук та присвоєння вчених звань старшого дослідника, доцента і професора. Відмінністю Закону від 2015 р. [1] є те, що дисертації осіб, які здобувають ступінь доктора філософії, та дисертації (або наукові доповіді у разі захисту наукових досягнень, опублікованих у вигляді монографії або сукупності статей, опублікованих у вітчизняних та/або міжнародних рецензованих фахових виданнях) осіб, які здобувають ступінь доктора наук, а також

автореферати та відгуки опонентів повинні бути оприлюднені на офіційних веб-сайтах відповідних наукових установ (вищих навчальних закладів) згідно із законодавством.

Атестація наукових працівників визначена відповідно до ст.ст. 21 та 29 законів від 1991 р. [2] та 2015 р. [1], а також відповідно до ст.ст. 22 та 30 визначено правовий режим наукового і науково-технічного (прикладного) результату.

Посади наукових працівників визначені ст.ст. 22-1, 31 Закону від 1991 р. [2] та ст. 29 Закону від 2015 р. [1]. Відмінністю Закону від 2015 р. [1] є розширення номенклатури посад, окрім таких, як: керівник (президент, генеральний директор, генеральний конструктор, директор, начальник); заступник керівника (віце-президент, заступники генерального директора, генерального конструктора, директора, начальника) з наукової роботи; академік-секретар (його заступники); головний учений секретар, учений секретар (їх заступники); керівник (завідувач) та заступники керівника (завідувача) наукового підрозділу (відділу, лабораторії, сектору, бюро, групи); головний конструктор, головний інженер, головний технолог з основного напрямку діяльності наукової установи, організації, закладу та їх заступники; провідний конструктор, провідний інженер, провідний технолог з основного напрямку діяльності наукової установи, організації, закладу; головний науковий співробітник; провідний науковий співробітник; старший науковий співробітник; науковий співробітник; науковий співробітник-консультант; молодший науковий співробітник; докторант, доповнено ще посадами: радника при дирекції наукової установи; член Президії Національної академії наук України або національної галузевої академії наук; радник Президії Національної академії наук України або національної галузевої академії наук.

Посади науково-педагогічних працівників визначено відповідно у ст.ст. 22-2 та 32 законів від 1991 р. [2] та 2015 р. [1], а стаж наукової роботи – у ст.ст. 22-3 та 35. Так, до стажу наукової роботи, окрім визначених у Законі від 1991 року [2], відносять зокрема: час роботи на посадах наукових працівників, визначених ст. 22-1 цього Закону; час роботи на посадах науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів; час роботи осіб, які мають науковий ступінь, за спеціальністю відповідно до групи спеціальностей галузі науки, з якої присуджено науковий ступінь, з дня зайняття посади за цією спеціальністю; час роботи наукових (науково-педагогічних) працівників на посадах, зазначених у ст. 118 Кодексу законів про працю України, якщо цій роботі безпосередньо передувала і після неї слідувала робота, передбачена абзацами другим, третім і четвертим цієї статті; час навчання в аспірантурі, ад'юнктурі чи докторантурі за денною (очною) формою навчання випускникам аспірантури, ад'юнктури, докторантури; час роботи на посадах науково-викладацького складу Національної школи суддів України, додатково визначено: час навчання в аспірантурі (докторські програми) третього рівня вищої освіти та наукової роботи за спеціальністю за кордоном, за умови збереження громадянства, сплати страхових внесків відповідно до Закону України “Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування” та перерви між завершенням навчання (роботи) за кордоном та відновленням навчання (роботи) в Україні не більше трьох місяців; 8) час наукового стажування, у тому числі в іноземній науковій установі (вищому навчальному закладі), за умови сплати страхових внесків відповідно до Закону України “Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування”.

Оплата і стимулювання праці наукового працівника встановлено відповідно до ст.ст. 23 та 36 законів від 1991 р. [2] та 2015 р. [1]. У Законі 2015 р. правове регулювання оплати праці дещо розширено, зокрема визначено, що науковим працівникам, які зробили вагомий внесок у розвиток науки, можуть встановлюватися державні стипендії, а для підтримки наукової молоді – стипендії для молодих вчених відповідно до законодавства. Наведено низку заходів, якими держава створює умови для мотивації (стимулювання та заохочення) молодих вчених.

Пенсійне забезпечення та соціальний захист наукового працівника визначено ст. 24 Закону від 1991 р. [2] та ст.ст. 37, 38 Закону від 2015 р. [1]. Також у розділі III “Державні гарантії соціально-правового статусу вчених, наукових працівників” Закону від 2015 р. визначено ст. 33 поняття “наукове відрядження” та ст. 34 “наукове

стажування”, що розширює межі правового забезпечення наукової і науково-технічної діяльності проти попереднього законодавчого акта – Закону України “Про наукову і науково-технічну діяльність” від 1991 р.

Розділ IV Закону від 1991 р. [2] та Закону від 2015 р. [1] визначає повноваження суб’єктів державного регулювання та управління у сфері наукової і науково-технічної діяльності та є тотожними. Так, відповідно до ст.ст. 25–30 та ст.ст. 39–44 законів від 1991 р. [2] та 2015 р. [1] визначено повноваження у сфері наукової і науково-технічної діяльності Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері наукової і науково-технічної діяльності, інших центральних органів виконавчої влади у сфері наукової і науково-технічної діяльності, Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих органів виконавчої влади у сфері наукової і науково-технічної діяльності.

Порівнюючи розділ V законів України “Про наукову і науково-технічну діяльність” від 1991 р. [2] та 2015 р. [1] щодо форм і методів державного регулювання та управління у науковій і науково-технічній діяльності, зазначимо, що відповідно до ст. 31 та ст. 45 визначені цілі та напрями державної політики у сфері наукової і науково-технічної діяльності. У Законі від 2015 р. [1] до основних цілей державної політики у сфері наукової і науково-технічної діяльності віднесено: забезпечення наукового обґрунтування визначення стратегічних завдань розвитку економіки та суспільства; досягнення високого рівня розвитку науки і техніки; примноження національного багатства на основі використання наукових та науково-технічних досягнень; створення умов для досягнення високого рівня життя кожного громадянина, його фізичного, духовного та інтелектуального розвитку шляхом використання сучасних досягнень науки і техніки; зміцнення національної безпеки на основі використання наукових та науково-технічних досягнень; створення умов для реалізації інтелектуального потенціалу громадян у сфері наукової і науково-технічної діяльності; забезпечення вільного розвитку наукової та науково-технічної творчості; сприяння розвитку наукової і науково-технічної діяльності у підприємницькому секторі; інтеграція вітчизняного сектору наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок у світовий науковий та Європейський дослідницький простір.

До основних принципів державного управління та регулювання у науковій і науково-технічній діяльності згідно зі ст.ст. 32 та 46 законів [1; 2] віднесено принципи: єдності науково-технічного, економічного, соціального та духовного розвитку суспільства; ефективного поєднання централізації та децентралізації управління у науковій та науково-технічній діяльності; додержання вимог екологічної безпеки; визнання свободи наукової творчості; збалансованості розвитку фундаментальних і прикладних наукових досліджень та науково-технічних (експериментальних) розробок; використання досягнень світової науки, можливостей міжнародного наукового співробітництва; свободи поширення відкритої науково-технічної інформації; відкритості для міжнародного науково-технічного співробітництва, забезпечення інтеграції української науки у світовий науковий та Європейський дослідницький простір із забезпеченням захисту інтересів національної безпеки. Новим у Законі від 2015 року [1] є визначення принципу – визнання певного обґрунтованого ризику отримання негативного результату у провадженні наукової і науково-технічної діяльності. І це, на нашу думку, – цілком вірно, адже будь-яка наукова робота може мати негативний результат. Але це не свідчить про загальну негативну оцінку. Негативний результат наукового дослідження свідчить лише про те, що науковці дослідили певний напрям наукового розвитку та встановили, що він є не перспективним, тому слід рухатися в іншому науковому напрямі досліджень. Тобто в загальному розумінні негативний результат дослідження теж приносить свою відповідну користь, визначаючи неперспективні ланки наукової діяльності та спрямовуючи науковців на вірний шлях наукових та науково-технічних досліджень й розробок.

Фінансово-кредитні та податкові інструменти державного регулювання у сфері наукової і науково-технічної діяльності, а також фінансове забезпечення наукової і науково-технічної діяльності як за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів,

а також коштів установ, організацій та підприємств, вітчизняних та іноземних замовників робіт, грантів, інших джерел, не заборонених законом, встановлено відповідно у ст.ст. 33, 34 та 47, 48 законів від 1991 року [2] та 2015 року [1]. На противагу Державному фонду фундаментальних досліджень та Державному інноваційному фонду, визначеним ст.ст. 35 та 38 Закону України “Про наукову і науково-технічну діяльність” від 1991 р. [2], у Законі від 2015 р. [1] визначено Національний фонд досліджень України, який згідно зі ст. 49 утворюється з метою стимулювання фундаментальних та прикладних наукових досліджень, реалізації єдиної державної політики у сфері наукової та науково-технічної діяльності в межах його повноважень, розвитку національного дослідницького простору та його інтеграції до світового дослідницького простору, розбудови дослідницької інфраструктури в Україні та її інтеграції до світової дослідницької інфраструктури, сприяння налагодженню науково-технічного співробітництва між науковими установами, вищими навчальними закладами та представниками реального сектора економіки і сфери послуг, сприяння міжнародному обміну інформацією та вченими, сприяння діяльності, спрямованій на залучення учнівської та студентської молоді до наукової та науково-технічної діяльності, сприяння виробничо-орієнтованим (галузевим) науковим установам шляхом організації конкурсів за запитом відповідних міністерств, інших центральних органів виконавчої влади або інших замовників, за умови виділення такими центральними органами виконавчої влади або замовниками відповідних коштів, популяризації наукової і науково-технічної діяльності.

Національний фонд досліджень України створено для підтримки не тільки фундаментальних досліджень, як це було раніше, а й для підтримки прикладних досліджень, адже саме прикладні дослідження спрямовані забезпечити основні потреби суспільства в наукоємній продукції, трансформуючи досягнення фундаментальних досліджень у науково-технічну продукцію для відповідних галузей суспільного життя.

Статтями 50–55 Закону від 2015 р. [1] визначено основні принципи та засади діяльності Національного фонду досліджень України; види та напрями грантової підтримки Національного фонду досліджень України; органи управління Національного фонду досліджень України; наглядова рада Національного фонду досліджень України; наукова рада Національного фонду досліджень України та голова Національного фонду досліджень України.

Відповідно до ст.ст. 36, 37, 39, 40, 41, 42, 43, 44 та 56, 57, 61, 62, 63, 64, 65, 66 визначено державні цільові наукові та науково-технічні програми у сфері наукової і науково-технічної діяльності; державне замовлення на найважливіші науково-технічні (експериментальні) розробки та науково-технічну продукцію; забезпечення розвитку кадрового потенціалу науки потенціалу сфери наукової і науково-технічної діяльності; наукова і науково-технічна експертиза; система науково-технічної інформації; набуття, охорона та захист прав інтелектуальної власності; стандартизація, метрологічне забезпечення і сертифікація у науковій і науково-технічній діяльності, а також державна підтримка міжнародного наукового та науково-технічного співробітництва.

Крім того, у Законі 2015 р. [1] визначено правове забезпечення конкурсного відбору наукових і науково-технічних робіт; грантової підтримки наукової і науково-технічної діяльності за рахунок коштів державного бюджету та участь державних наукових установ, державних вищих навчальних закладів у створенні господарських товариств з метою використання об’єктів права інтелектуальної власності відповідно до ст.ст. 58, 59 та 60.

Зазначено, що для визначення наукових і науково-технічних робіт, що плануються до виконання за рахунок коштів державного бюджету, та виконавців таких робіт може застосовуватися механізм конкурсного відбору. Центральні органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, Національна академія наук України, національні галузеві академії наук, Національний фонд досліджень України розміщують інформацію про проведення конкурсу наукових і науково-технічних робіт та умови його проведення на своїх офіційних веб-сайтах.

Грантова підтримка наукової і науково-технічної діяльності за рахунок коштів державного бюджету запроваджується з метою підвищення рівня наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок, розвитку науково-технічного

потенціалу та підвищення рівня конкурентоспроможності наукових установ та вищих навчальних закладів, збереження та розвитку матеріально-технічної бази для провадження наукової і науково-технічної діяльності, наукового стажування наукових працівників, у тому числі за кордоном, організації та проведення конференцій, симпозіумів, наукових турнірів, конкурсів наукової творчості, інших науково-комунікативних заходів та заходів з популяризації науки.

Щодо створення господарських товариств на базі спільного володіння та використання об'єктів інтелектуальної власності, то державні наукові установи (крім державних наукових установ оборонно-промислового комплексу), державні університети, академії, інститути мають право бути засновниками та співзасновниками господарських товариств і беруть участь у формуванні статутного капіталу такого господарського товариства виключно шляхом внесення до нього майнових прав інтелектуальної власності, виключні майнові права на які зберігаються за державною науковою установою або державним університетом, академією, інститутом.

Завершуючи порівняльний аналіз двох законів “Про наукову і науково-технічну діяльність” від 1991 р. [12] та 2015 р. [1], варто зазначити, що Закон 2015 р. [1] є більш визначеним, він упроваджує нові терміни, забезпечує правове регулювання державної підтримки як фундаментальних, так і прикладних досліджень, з цією метою вводить нові державні інституції у сфері наукової та науково-технічної діяльності. Говорити про ефективність зазначеного Закону мабуть ще зарано, адже він тільки прийнятий, процес його становлення та становлення всієї системи правового регулювання науково-технічної діяльності, підготовки підзаконних актів тощо триває. Будемо сподіватися, що визначені Законом [1] новели дадуть черговий поштовх розвитку наукових досліджень і науково-технічних розробок та їх надійне правове забезпечення.

Розглядаючи сучасний стан законодавчого забезпечення науково-технічної діяльності варто розглянути нормативно-правову базу щодо наукових досліджень та науково-технічних розробок. Як ми вже зазначали вище, науково-технічна діяльність стосується майже всіх видів суспільних відносин та його нормативно-правового забезпечення. Отже, доречно було б встановити відповідну класифікацію нормативно-правових актів щодо наукових досліджень та науково-технічних розробок, які б об'єднували за смисловим навантаженням та окремими видами суспільних відношень певну групу нормативно-правових актів.

Так, спробуємо навести своє бачення класифікації нормативно-правових актів за їх сферою впливу у науково-технічній діяльності. Загальний поділ нормативно-правових актів на законодавчі акти та підзаконні акти давно визначений та не викликає сумнівів. Але ми спробуємо внести нову класифікацію нормативно-правових актів, яка буде базуватися, як зазначено вище, саме на відповідному впливі на сферу суспільних відносин.

Отже, класифікацію нормативно-правових актів щодо відповідного впливу на сферу науково-технічної діяльності варто розпочати із загального законодавства.

До цієї групи законодавчих актів слід віднести нормативно-правові акти щодо загального ґрунтового впливу на сферу наукових досліджень та науково-технічних розробок, які встановлюють основні норми щодо діяльності у зазначеній сфері.

До другої групи нашої класифікації нормативно-правових актів, що регулюють науково-технічну діяльність, варто віднести спеціалізоване законодавство.

Спеціалізоване законодавство є законодавством, що безпосередньо регулює суспільні відносини у сфері науково-технічної діяльності. До нього відносяться як законодавчі, так і підзаконні акти, а також нормативні документи.

Перелік нормативно-правових актів щодо загального та спеціального законодавства стосовно правового забезпечення науково-технічної діяльності наведено у навчально-довідковому посібнику “Наукова і науково-технічна діяльність: правове забезпечення в Україні” [3].

У процесі здійснення науково-технічної діяльності створюються об'єкти інтелектуальної власності, а саме винаходи, корисні моделі, промислові зразки та об'єкти авторського права. Основним завданням щодо об'єктів інтелектуальної власності є їх охорона та захист. Отже, ще одною групою нашої класифікації нормативно-правових

актів у сфері науково-технічних досліджень та розробок може стати група законодавчих та підзаконних актів щодо правового забезпечення об'єктів інтелектуальної власності. Так, до цієї групи варто включити нормативно-праві акти щодо охорони та захисту об'єктів інтелектуальної власності, створеної під час проведення наукових досліджень та науково-технічних розробок.

Перелік нормативно-правових актів щодо інтелектуальної власності наведено у навчально-довідковому посібнику “Інтелектуальна власність: правове забезпечення в Україні” [4]. Крім того, у посібнику нормативно-правові та нормативні акти розподілені за розділами: міжнародні договори, законодавство України, відомчі нормативно-правові акти, стандарти у сфері інтелектуальної власності, відомчі нормативні документи МВС Україною.

Як ми вже зазначали, вагомою складовою науково-технічної діяльності є інформація та інформаційне забезпечення. Інформація використовується на будь-якому етапі науково-технічних досліджень, також постійно поширюється інформація про проведення зазначених наукових досліджень та технічних розробках, відбувається обмін інформацією та виникає необхідність її правового регулювання. Тим не менше, впливає на правове забезпечення науково-технічної діяльності інформаційне право. Тобто наступною групою нашої класифікації нормативно-правових актів в сфері науково-технічних розробок та досліджень можна виділити нормативно-правові акти щодо правового забезпечення обігу інформації у сфері науково-технічної діяльності.

Безпека продукції, що виготовляється людьми останнім часом має вагоме значення як для самих людей, так і для навколишнього середовища. Адже людина живе у навколишньому середовищі, а від його безпечності залежить і благополуччя її проживання. Тобто питання екологічної безпеки продукції та методів її виробництва на сьогодні є актуальним. Науково-технічна сфера, мабуть, найбільше впливає на екологічну безпеку всього світу. Виробництво енергетичних ресурсів, виробництво військового майна, виробництво продовольчих та побутових товарів потребує залучення значних ресурсів, які подекуди негативно впливають на екологію. Отже, правове регулювання екологічної безпеки у сфері науково-технічної діяльності є важливим завданням, а нормативно-правові акти у цій сфері можна виділити у окрему групу як такі, що забезпечують науково-технічну діяльність.

Перелік нормативно-правових актів щодо правового забезпечення екологічної безпеки в Україні, в тому числі при здійсненні науково-технічної діяльності, наведено у навчально-довідковому посібнику “Екологічна безпека: правове забезпечення в Україні” [5].

Ми вже зазначали про значний вплив на розвиток науково-технічної діяльності фінансового та матеріального забезпечення, а саме про те, що нині наукова діяльність у нашій країні переважно фінансується за рахунок держави, це, зокрема, Національна академія наук України та галузеві академії наук, державні наукові організації й установи. І тільки незначна низка наукових установ має приватне фінансування та інвестиційні надходження. Тому правове забезпечення фінансування науково-технічної діяльності набуває вагомого значення в ефективності самої діяльності, в спроможності надавати відповідні результати цієї діяльності на загальні потреби суспільства, відповідати цим потребам та забезпечувати відповідний розвиток науково-технічної сфери.

Перелік нормативно-правових актів щодо правового регулювання фінансового та матеріального забезпечення науково-технічної діяльності наведений у навчально-довідковому посібнику “Фінансове та матеріальне забезпечення наукової і науково-технічної діяльності: правове регулювання в Україні” [6].

Не менш вагомими відносинами у сфері науково-технічної діяльності можна вважати трудові відносини, а їх правове забезпечення – окремою групою класифікації нормативно-правових актів щодо законодавчого забезпечення науково-технічних розробок та досліджень. Трудове законодавство в сфері науково-технічної діяльності має загальний характер та не відрізняється від трудового законодавства у будь-якій іншій сфері суспільних відносин. Трудове законодавство має на меті забезпечити правове регулювання трудових відносин між громадянами та суб'єктами трудових відносин, що здійснюють господарську діяльність. Тобто у сфері науково-технічних

досліджень та розробок діють ті ж правила трудових відносин, що і в інших сферах суспільних відносин, не пов'язаних із науково-технічною діяльністю. До зазначеної групи нормативно-правових актів слід віднести: міжнародні договори про працю, кодекси, закони України, постанови Верховної Ради України, укази Президента України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, відомчі нормативно-правові акти центральних органів виконавчої влади.

Науково-технічна сфера безпосередньо впливає на розвиток національної безпеки і оборони. Дослідження, розробки та випуск відповідної продукції військового призначення належить переважно до технічної галузі. Тому законодавче забезпечення національної безпеки і оборони України безпосередньо впливає і на розвиток науково-технічного потенціалу нашої країни, розвиток промислової бази та розробки нових видів озброєння й продукції оборонного призначення.

Перелік нормативно-правових актів у сфері оборони і безпеки упорядкований у навчально-довідковому посібнику “Національна безпека і оборона України: правове забезпечення” [7].

Технічне регулювання відіграє особливу роль у забезпеченні науково-технічної діяльності. Нормативно-правові акти у сфері технічного регулювання встановлюють правові норми щодо відповідних технічних параметрів та технічних процесів стосовно науково-технічних досліджень та виготовлення технічної продукції. До цієї групи нормативно-правових актів у сфері науково-технічної діяльності варто віднести законодавчі документи щодо технічних регламентів, національних стандартів та стандартів організацій, оцінки відповідності, сертифікації, технічних умов тощо.

Перелік нормативно-правових актів та нормативних документів із технічного регулювання в Україні наведений у науково-довідковому посібнику “Технічне регулювання: правове забезпечення в Україні” [8].

Міжнародна сфера теж відіграє значну роль у сфері науково-технічної діяльності. Адже у сучасному світі зазначена сфера не може розвиватися без міжнародних зв'язків. Країни світу переважно акцентують свою увагу на виробництві певної науково-технічної продукції, яка притаманна певній країні та традиційно за багато років розвивалася в ній. Тому кооперація між країнами неминуча при виготовленні складних зразків технічної продукції, а також при постачанні відповідної науково-технічної продукції для забезпечення потреб країн-імпортерів та економічних потреб країн-експортерів. Крім того, до науково-технічної сфери відноситься і освітня діяльність та відповідні міжнародні документи, які її регламентують. Отже, законодавство, що регулює міжнародні відносини у забезпеченні науково-технічної діяльності, є вкрай важливим та його можна виділити в окрему групу загального нормативно-правового забезпечення наукових дослідження та науково-технічних розробок.

Також окремою групою або окремими підгрупами можна визначити законодавство, що стосується окремих сфер науково-технічної діяльності, як-то легка чи важка промисловість, сільське господарство чи медицина, космічна галузь чи морська промисловість тощо. Зазначене законодавство є розгалуженим і безпосередньо впливає на кожен окрему сферу суспільного життя, хоча і має відповідний вплив на загальні тенденції правого забезпечення науково-технічної діяльності. Оскільки остання визначена нами група нормативно-правових актів дуже розгалужена, наводити конкретні приклади нормативно-правових документів ми не будемо, лише зазначимо, що вони безпосередньо впливають на розвиток тієї сфери, яку покликані регулювати. Складність нормативно-правового регулювання визначається складністю безпосередньо сфери науково-технічної діяльності, яка включає в себе окремі елементи такої діяльності та їх правове регулювання, а також правове регулювання загальних відносин, притаманних іншим сферам суспільного життя.

Наша класифікація дещо відповідає окремим галузям права, але це і не дивно, адже, як нами зазначалося вище, вони всі мають певний вплив на правове забезпечення науково-технічної діяльності, тому що визначена нами сфера є загальною для більшості суспільних відносин і її елементи зустрічаються майже у всіх видах цих відносин. Тому цей збіг не повинен викликати подиву. Дійсно, науково-технічні дослідження та розробки є діяльністю, що впливає, без перебільшення, на всі суспільні відношення та є домінуючою сферою суспільного життя. Тому і правове забезпечення

відповідає переважно всім основним галузям права, які забезпечують основні сфери суспільного життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26 листопада 2015 року № 848-VIII. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2016. № 3. Ст. 25.
2. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 13 грудня 1991 року № 1977-XII. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992. № 12. Ст. 165 (втратив чинність).
3. Наукова і науково-технічна діяльність: правове забезпечення в Україні: навч.-довід. посіб. / упоряд. М.Г. Вербенський, Т.О. Проценко, О.І. Логвиненко та ін. К.: ДНДІ МВС України, 2014. 748 с.
4. Інтелектуальна власність: правове забезпечення в Україні: навч.-довід. посіб. / упоряд. М.Г. Вербенський, Т.О. Проценко, І.П. Катеренчук та ін. 2-ге вид. стер. К.: ДНДІ МВС України, Х.: Мачулін, 2014. 468 с.
5. Екологічна безпека: правове забезпечення в Україні: навчально-довідковий посібник / упоряд. М.Г. Вербенський, Т.О. Проценко, О.І. Логвиненко та ін. К.: ДНДІ МВС України, Х.: Мачулін, 2016, 846 с.
6. Фінансове та матеріальне забезпечення наукової і науково-технічної діяльності: правове регулювання в Україні: навч.-довід. посіб. / упоряд. М.Г. Вербенський, Т.О. Проценко, О.І. Логвиненко та ін. К.: ДНДІ МВС України, Х.: Мачулін, 2015. 730 с.
7. Національна безпека і оборона України: правове забезпечення: навч.-довід. посіб. / упоряд. М.Г. Вербенський, В.О. Криволапчук, Т.О. Проценко та ін. К.: ДНДІ МВС України, Х.: Мачулін, 2016. 764 с.
8. Технічне регулювання: правове забезпечення в Україні: наук.-довідк. посіб. / упоряд. М.Г. Вербенський, В.О. Криволапчук, Т.О. Проценко та ін. К.: ДНДІ МВС України, Х.: Мачулін, 2016. 412 с.

REFERENCES

1. "About Scientific, Scientific and Technical Activities": Bill of Ukraine dated November 26, 2015 No 848-VIII. Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine. 2016. No 3. Art. 25.
2. "About scientific, Scientific and Technical Activity": Bill of Ukraine dated December 13, 1991 No 1977-XII. Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine. 1992. No 12. Art. 165 (expired).
3. Naukova i naukovo-tekhnichna diyal'nist': pravove zabezpechennya v Ukrayini: navch.-dovid. posib. "Scientific, Scientific and Technical Activity: Legal Support in Ukraine": textbook / compilers M.G. Verbenskiy, T.O. Protsenko, O.I. Logvinenko and others. K., 2014. 748 p.
4. Intelktual'na vlasnist': pravove zabezpechennya v Ukrayini: navch.-dovid. posib. "Intellectual Property: Legal Support in Ukraine": textbook / compilers M.G. Verbenskiy, T.O. Protsenko, I.P. Katerynchuk etc. K., 2014. 468 p. [in Ukrainian].
5. Ekolohichna bezpeka: pravove zabezpechennya v Ukrayini: navchal'no-dovidkovyy posibnyk. "Ecological Safety: Legal Support in Ukraine": textbook / compilers M.G. Verbenskiy, T.O. Protsenko, O.I. Logvynenko and others. K., 2016, 846 p. [in Ukrainian].
6. Finansove ta material'ne zabezpechennya naukovoyi i naukovo-tekhnichnoyi diyal'nosti: pravove rehulyuvannya v Ukrayini: navch.-dovid. posib. "Financial and Material Support of Scientific, Scientific Technical Activity: Legal Regulation in Ukraine: Educational Certificate": textbook / compilers M.G. Verbenskiy, T.O. Protsenko, O.I. Logvynenko and others. K., 2015, 730 p.
7. Natsional'na bezpeka i oborona Ukrayiny: pravove zabezpechennya: navch.-dovid. posib. "National Security and Defense of Ukraine: Legal Support": textbook / M.G. Verbenskiy, V.O. Kryvolapchuk, T.O. Protsenko and others. K., 2016, 764 p.
8. Tekhnichne rehulyuvannya: pravove zabezpechennya v Ukrayini: nauk.-dovidk. posib. Technical Regulation: Legal Support in Ukraine: textbook / compilers M.G. Verbenskiy, V.O. Kryvolapchuk, T.O. Protsenko and others, K., 2016, 412 p.

UDC 001.89:342.9

D.V. Smernitskiy,
Co-Chief Director of the State Research Institute MIA Ukraine,
Candidate of Law, Kyiv,
ORCID ID 0000-0001-6066-0324

LEGAL REGULATION OF SCIENTIFIC AND TECHNICAL ACTIVITIES

Legal regulation of scientific and technical activity is a complex legal system, which envisages the regulation of financial, informational, economic, etc. provision of scientific research, scientific and technical developments.

In our study, a comparative analysis of several provisions of the Bill “About Scientific and Scientific-Technical Activity” of 2015 and the Bill “About Scientific and Scientific-Technical Activity” of 1991, which has become null and void, is carried out.

In addition, the classification of normative legal acts concerning the appropriate influence on the sphere of scientific and technical activity is suggested.

The classification of normative legal acts is proposed to include general and specialized legislation. Specialized legislation is a law that directly regulates social relations in the field of scientific and technical activities. It includes both legislative and statutory acts, as well as regulatory documents.

A separate group of normative legal acts on the protection and support of intellectual property objects set up during the conduct of scientific research and scientific and technical developments regarding the right to ensure the circulation of information in the field of scientific and technical activity, legal regulation of environmental safety, legal provision of scientific financing -technical activity and regulation of labor relations.

So, the scientific and technical sphere directly affects the development of national security and defense. The research, development and production of related military products belongs mainly to the technical field. Therefore, legislative provision of national security and defense of Ukraine directly influences the development of scientific and technical potential of our country, the development of the industrial base and the development of new types of weapons and defense products.

It is noted that technical regulation plays a special role in providing scientific and technical activities. Regulatory legal acts in the field of technical regulation establish the legal norms concerning the relevant technical parameters and technical processes concerning scientific and technical research and production of technical products.

Legislation regulating international relations in providing scientific and technical activities is extremely important, it can be distinguished in a separate group of general legal and regulatory support for scientific research, scientific and technical developments.

The emphasis is placed on the fact that scientific and technical research and development, as well as their legal regulation, is an activity that affects, without exaggeration, all social relations and is the dominant sphere of public life.

Keywords: scientific and technical activity, law of regulation, branches of law.

Отримано 05.04.2018